

Bir zamanlar Tevfik Paşa'nın konağıydı Paşa Konağı Oteli

Basmane Oteller Bölgesi'nde, Hatuniye Meydanı'na hâkim bir yerde yükselen Paşa Konağı ya da hafızalara kazınan adıyla Tevfik Paşa Oteli, bugün üzerinde bir asrın yorgunluğunu taşısa da gelecekte umutlu. O da çevresindeki çok sayıda tarihi yapıyla beraber yenilerek İzmir turizm aksında yer almayı bekliyor.

Yaklaşık bir yüzyıl önce Tevfik Paşa Ailesi'nin konağıydı. Zaman içinde Tevfik Paşa Oteli, ardından da Sadık Akseki Oteli'ne dönüştü. Bugün ise Paşa Konağı adıyla zamana meydan okumayı sürdürüyor. Elbette eski görkemli günlerinden eser yok; yılların yorgunluğu, tahribatı var üzerinde. Sakinleri de epey değişmiş. Yapı, İzmir için tarihi ve mimari bir değer ama bugün kişi başına 10 ya da 15 Lira ödeyenlerin kalabildiği, daha ziyade Afrika'dan gelenlerin geçici olarak konakladığı bakımsız bir üçüncü sınıf otel görünümünde. Neyse ki konumu geleceğini garantiliyor. Her şeyden önce tarihi Oteller Bölgesi'nin sınırları dâhilindeki ve bu haliyle İzmir turizm aksı içinde bulunuyor. Konak Belediyesi'nin üzerinde çalıştığı, üniversitelerin, İzmir Büyükşehir

Belediyesi'nin ve TARKEM'in (Tarihi Kemeraltı İnşaat Yatırım Ticaret A.Ş) de destek verdiği Hatuniye Meydan Projesi kapsamında bu otel de çevresindeki pek çok tarihi yapıyla birlikte dönüştürülecek. 1926 tarihli kaynakta "Tevfik Paşa Oteli" Oteller Sokağı olarak anılan 1296 Sokağı da içeren bölgedeki önemli yapılardan biri olan Tevfik Paşa Oteli, Anafartalar Caddesi ile 945 Sokağın kesiştiği noktada, Hatuniye Meydanı'na egemen bir konumda yükseliyor. Çok yakınında Hatuniye Camii ve Dönertaş Sebili gibi önemli tarihsel referanslar var.

DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nden Doç. Dr. Emel Kayın'ın "Bir Otel-Üç Zaman: Tevfik Paşa Oteli-Sadık Akseki Oteli-Paşa Konağı Oteli" adlı makalesinden öğrendiğimize göre yapının ilk

hali Tevfik Paşa Konağı. Zaman içinde Tevfik Paşa Oteli haline geliyor. Yapının tam olarak hangi tarihte otel kullanımına açıldığı bilinmiyor ama bu dönüşümün aynı bölgedeki Uşakızade ailesine ait konağın Sadık Bey Oteli olarak işlevlendirilmesi ile eş zamanlı biçimde, yani 20'inci Yüzyıl'ın ilk çeyreğinde olduğu düşünülüyor. Kayın'ın yazdığına göre bu dönem, 19'uncu Yüzyıl'da Batılılar ve azınlıkların yoğunlaştığı otel işine, varlıklı ve üst düzey Türklerin girmeye başladığı bir zaman dilimi. 1926 tarihli bir kaynakta "Tevfik Paşa Oteli" ismine rastlanması da, zamanlamaya dair görüşü destekliyor.

Belediye Reisi'liği yapmış olan Tevfik Paşa, Bölgede otel kullanımının başladığı tarihlerde, birisi İzmir Fırka-ı Askeriye kumandanı Yaveran-ı Hazret-i Şehriyari Birinci

Tevfik Paşa, diğeri de 1907 ile 1909 arasında İzmir'in Belediye Reisi'ni yürüten Sükkerizade Tevfik Paşa olmak üzere, iki farklı Tevfik Paşa'dan söz ediliyor. Ancak otele adını veren Tevfik Paşa'nın, Belediye Reisi'ni yapmış bulunan ikincisi olma ihtimali daha kuvvetli bir ihtimal olarak görülüyor. Bu dönemde Kemeralı'nın ana arteri üzerinde Ragıp Paşa, Evliyazade, Hacı Hasan Otelleri gibi kent yöneticilerinin adlarını taşıyan başka otellerin de bulunması bu yargıyı güçlendiriyor.

Taşralı tüccarlar

Otelin içinde yer aldığı bölgenin, İzmir'in taşradaki merkezler ile bağlantısını sağlayan Basmane İstasyonu'na ve Kemeralı Çarşısı'na yakın olması, konaklama aktivitesinin buradaki gelişimini hızlandırmış.

Otellerde daha ziyade taşralı tüccarların kalması başka nasıl açıklanabilir?

Kayın'ın yazdığına göre otel bu dönemde, bölgenin iddialı otelleri arasındaki Cihan Palas Otel'i'nin de sahibi olan Kulalı Cihanzade ailesinden Hasan Fehmi Bey tarafından işletiliyor. 1934 tarihli bir rehber kitapta tesisin adı, "Birinci ve İkinci Sınıf Oteller" listesinde sayılıyor.

Fuar ve Kültürpark, Basmane Meydanı'nı dönüştürüyor

Tevfik Paşa Otel'i'nin Sadık Akseki Otel'i'ne dönüşme süreci ise 1934 yılına denk geliyor. Konyalı Mehmet Ağa adlı bir simsar aracılığıyla satışa çıkarılan yapı, Hacı Sadık Akseki'ye 17000 lira bedelle satılıyor. Tesis bu satışın ardından "Sadık Akseki Otel'i"

olarak anılmaya başlıyor; otel kiralanmak suretiyle işletilse de, mülk sahibi ailenin adını taşıyor. 1941 tarihli İzmir rehberinde, otellerin üç sınıfa ayrıldığı bir sistem içerisinde Sadık Akseki Otel'i'nin adı, ikinci sınıf oteller arasında geçiyor.

Kayın, "Bu evrede, fiziksel ve sosyal çevrenin hala nitelikli yapısını koruduğu söylenebilir" diyor: "Taşra ile ilişkileri sağlayan Basmane İstasyonu'nun varlığına, 1936'dan itibaren İzmir Enternasyonal Fuarı ve Kültürpark unsurunun eklenmesiyle, konaklama ihtiyacı yoğunlaşıyor. Basmane Meydanı çevresinde modern oteller tesis edilirken; bölgedeki çok sayıda tarihi konut da otele dönüştürülüyor; yüzyıl başı konaklama yapıları ise, böyle bir gelişimde önemlerini koruyor."

Göçle başlayan yabancılaşma

Ancak büyük kentlere göçün arttığı 1950-1960 döneminin ardından, bölgedeki birçok köklü ailenin, Karşıyaka, Alsancak, Güzelyalı gibi kıyı alanlara yerleşmesi, oteyandan yakın merkezlerin yanı sıra, Konya, Mardin, Urfa gibi uzak kentlerden de alana yönelen dış göç sosyal yapıyı değiştiriyor. Kayın, o değişimi şöyle anlatıyor: “Dönem kaynaklarında bölgede ‘Yeşil Bursa, Güzel Konya, Nazilli-Aydın, Çivril-Simav, Bayburt, Muğla’ gibi adlarla anılan çok sayıda otelle karşılaşılması, büyük kente göç olgusunun bir yansıması. Sadık Akseki Otelі'nin yakınında bir konutu bulunan Akseki Ailesi de 1964’de bu bölgeden ayrılmış. Aynı evrede Sadık Akseki Otelі de artık ‘Akseki Otelі’ olarak anılıyor ve turistik tesislerin 4 sınıfa ayrıldığı bir sistemde, 3. sınıf otel statüsünde sayılıyor.”

Tevfik Paşa Konağı bütün yorgunluğuna karşın günümüze ulaşmayı başarmış.

de basit yemeklerin hazırlandığı, giriş kapısının yanındaki odada işletmecinin ticaretini yaptığı baharatların depolandığı, özellikle Fuar zamanı tesisin tam doluluk içinde çalıştığı anlatılıyor.

Kahvehanenin, odalara çay ve nargile servisi yaptığı, sabahları çay talebinin arttığı, otel kâtibinin düzenli olarak nargile içtiği, tüccarların akşamları kahvehanede vakit geçirdikleri, Kandil günleri ve Ramazan ayında sabaha kadar açık tutulan kahvede sohbetler edildiği, otelin o dönem yaşantısına ilişkin anlatılanlar arasında.”

Taşra tüccarlarından marjinal gruplara

Zaman içinde gerek Akseki Otelі, gerekse bölgedeki diğer oteller, hizmet vermeyi sürdürüyorlar sürdürmesine ama dış göçle

Ve Paşa Konağı Otelі

Akseki Otelі bir süre düşük statülü bir otel olarak işletildikten sonra, 2000’li yılların başında yurt olarak kullanılıyor. Yaklaşık 10 yıldır ise "Paşa Konağı Otelі" olarak işletiliyor. Bu süre zarfında birtakım tadilatlar yapılmış ama bunların yeterli olduğunu söylemek oldukça zor. Müşteri kitlesini ise, ağırlıklı olarak Afrika’dan gelen, belli ki kaçak yollardan gelmiş göçmenler oluşturuyor. Pek çok kişi aynı odada birlikte kalıyor; banyo ve lavabolar ortak kullanımda. Kişi başı günlük konaklama ücreti 10-15 Lira arasında. Otelin bugünkü işletmecisi Ayhan Akarca ise, 10 yıl öncesine geri dönüp, “Çok daha kötüydü burası. Biz tadilat yapmasaydık yıkılıp yok olacaktı” diyor: “Biz burayı 10 yıldır işletiyoruz. Bizimle beraber Paşa Konağı oldu. Ben burada tarihi korumamış olsaydım tama-

Ailelerin kaldığı bölümler ayrı

Tabii yaşananları es geçmemek gerek. Bu hikâyelerde otelin altındaki kahvehanenin epeyce etkisi var. Kayın, “Çeyrek yüzyıl önce bile, Akseki Otelі'nin yaşantısını belirleyen ve gelenekselden evrilen karakteristiklerin sürdüğü saptanıyor” derken, oradaki yaşamsal izlere atıf yapıyor:

“Kahvehanenin işletmecisi, otelde Manisa, Akhisar, Balıkesir gibi merkezlerden gelen ve çeşitli mallar getiren tüccarlar ile ailelerinin kaldığı dönemleri hatırlıyor. Tesiste aileler ile bekârların kaldığı bölümlerin ayrılmış olduğu, odalardaki küçük tüpler-

sosyal ve fiziksel çevre iyiden iyiye yıpranıyor. Göçle gelenler, zamanla bölgedeki otel işletmeciliğine dâhil olurlarken, otele dönüştürülen konutların sayısı ve "bekâr odası" tarzı kullanımlar da artıyor.

Bölgeden ayrılan Akseki ailesinin konutu da otele dönüştürülüyor. Otellerin yeni müşterileri artık taşra tüccarlarının yanı sıra, geçici işçiler ve kayıt dışı işlerle uğraşan marjinal gruplar. 1980’lerden sonra daha belirgin hale gelen bu gelişmeler, diğer tesisler gibi Akseki Otelі'nin de bakımsız kalmasına ve yıpranmasına yol açıyor.

men yıkar-yakarlardı. Bu binayı ilk gördüğümde berbat durumdaydı. Restore ettik ve bunu kendi imkânlarımızla yaptık. 150 bin lira para harcadık, 2003’te. Yapılması gereken daha pek çok şey vardı ama o dönem olmadı. Şimdi yine birkaç düzenleme yapıyoruz ama tabii yeterli değil.”

Hatuniye Meydan Projesi

Yapının içinde bulunduğu Tilkilik, şu anda çöküntü bölgesi görünümünü koruyor. Ancak Hatuniye Meydan Projesi bizzat bölgeyi çevresindeki yapılarla birlikte dönüştürmeyi hedefliyor. Kaldı ki Oteller Sokağı’nda daha önce yerel idareciler tara-

findan cephe-alt yapı iyileştirme çalışmaları gerçekleştirildi. Şimdi İzmir Büyükşehir Belediyesi, Konak Belediyesi, üniversiteler ve TARKEM işbirliğiyle bu alanın turizme kazandırılması hedefleniyor. Emel Kayın da bu konuda bütünlüklü bir bakış açısının benimsenmesi gerektiğini öneriyor: “Ortak bir hikâyesi bulunan tarihi otellerin ayrı projeler dâhilinde ele alınmak yerine her hikâyenin ötekine eklenmediği bütünlüklü bir kurguyla ele alınmalarının daha doğru olduğunu düşünüyorum. Basmane Meydanı ve Konak Meydanı yönündeki tarihi otellerin sağlıklılaştırma ya da dönüşüm kararlarının ‘bütünlüklü’ ve ‘herkes için adil’ bir yaklaşımla ele alınması gerektiğine inanıyorum. Meydanlar ya da sokaklar ölçeğinde yürütülen koruma çalışmalarının da elbette çevreleri açısından yararları var; nasıl yapıldığına bağlı; iyi kurgulanırsa çevrede yarattığı değişim diğer alanlara sıçrayabilir; aksi takdirde ise bir yarılma yaratır. Bölgeyi ansızın ortaya çıkan fikir ya da talep yağmurlarından korumak, sahne ışıklarının bu alana yönelmesine bağlı biçimde varlık bulan parlak beyanlara itidalli bir biçimde yaklaşmak, bölgede yaşayanlarla birlikte sağlıklı bir gelişim sürecini başlatmaya cesaret etmek gerekiyor.”

Orta gelir grubundaki gezginler, öğrenciler Proje uygulamaya geçtiğinde, bölgenin çehresi değiştiğinde beklenen odur ki Paşa Konağı Otelini de eski görkemli günlerine dönsün. Peki, nasıl bir restorasyon gerekiyor? Emel Kayın, “Otelin özgün karakteristikleri bozulmadan restore edilmesi ve çağdaş bir hale getirilmesi lazım” diyor: “Otel kullanımı dolayısıyla ihtiyaç duyulan ıslak mekânlar ile ısıtma, aydınlatma, yangın güvenliği gibi sistemlerin günümüz teknolojisine uygun hale getirilmesi şart; ancak bunları yaparken de tarihi yapının mimari değerlerinin zedelenmemesi büyük önem taşıyor. Otelin sağlıklılaştırılma sürecinde, orta gelir grubundaki gezginler, öğrenciler gibi kesimlere hizmet verecek bir konaklama yapısına dönüştürülmesinin ve yapı üzerindeki talep yükünün azaltılmasının da önemli olacağını düşünüyorum.”